

ukázal být posledním, prý Hrabal zakončil gestem, že psací stroj přikryl starým ručníkem s nápisem „Sběrné suroviny“.

Hrabal nezřídka připodobňuje bourání staveb a ničení míst k fyzické bolesti (např. k trhání zubů).

Konferenci zakončila komentovaná procházka po zachovalých, měnících se i zmizelých místech spojených s autorovým životem a dílem.

Alexandra Brocková

Creative Commons

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons — Uvedte původ — Nežijte komerčně — Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní licence. Licenční podmínky jsou dostupné zde: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.cs>.

Literatura a sociálně šestnáctkrát jinak

V květnu 2024 se prostory Ústavu pro českou literaturu otevřely badatelům z oblasti literární vědy, sociologie a dalších příbuzných oborů na kolokviu *Literatura a společnost mezi literární vědou a sociologií*. Kolokvium organizovali členové týmu Literature & Society Laboratory, který vznikl na začátku letošního roku pod ÚČL v rámci mezioborového projektu financovaného z prostředků Junior Star GA ČR, jehož hlavním řešitelem je Jan Váňa. Cílem projektu je vyvinout nový model pro zkoumání vztahů mezi literaturou a společností, který by zajistil jejich epistemologickou symetrii, tedy přístup, který neredukuje literární aspekty díla na společenské obsahy a naopak. Záměrem je dospět k takovému modelu literární komunikace prostřednictvím kritického souhrnu a syntézy relevantních paradigmat a teorií z literární vědy a sociologie a následně tento

model otestovat na případových studích románů pocházejících z různých jazykových a kulturních kontextů. V souladu s cíli projektu bylo kolokvium koncipováno jako příležitost k intelektuální výměně a interdisciplinárnímu dialogu o zkoumání vztahu mezi literaturou a sociálním, přičemž akce byla otevřená jak teoretickým a metodologickým perspektivám, tak případovým studiím. O široké aktuální rezonanci tématu svědčí bohatá účast badatelů napříč pracovišti z celé republiky a mimo ni. Oborová rozmanitost příspěvků pak vypovídá o zájmu překonávat stále hmatatelné hranice mezi literárními a společenskými vědami. Na události zaznělo šestnáct příspěvků, které byly rozčleněny do volně tematicky souvisejících bloků.

V prvním bloku přednášek „Literatura, společnost a konflikt“ zazněly tři podnětné příspěvky. Blok

zahájil **Csaba Szaló** (Masarykova univerzita) přednáškou „Literatura a životní svět: Odhalování nejednoznačnosti ve sdílení světa“, v níž představil pomězi inspirovanou přístupy na pomezí fenomenologie a sociologie. Szaló propojil kulturní a politicko-společenská témata jako ovládnutí animality v těle, mytologie konfliktu a technologicko-vědecká revoluce. Po zajímavém exkurzu následoval příspěvek **Terezy Jiroutové Kynčlové** (Univerzita Karlova), který nabídl podnětnou genderovou, intersekcionalní a postkoloniální analýzu literárních reprezentací femicid v mexicko-americkém pohraničí. Tématu destrukce barevných prekarizovaných ženských těl se badatelka dotkla prostřednictvím románu *Desert Blood* Alicie Gaspar de Alba. Tato kniha byla motivována potřebou osvětlit systematické příčiny femicid a popsat, jak kontexty kolonizace a genderové i ekonomické nerovnosti přispívají k pojmání životů těchto žen jako disponibilních, „na jedno použití“. Třetí přednáška nás přivedla k aktuálnímu tématu autofikce. **Josef Šebek** (Univerzita Karlova) se zabýval tím, jak emancipační autofikce reflektuje společenské problémy. V komparativní analýze se Šebek věnoval textům Marka Torčíka, Éduarda Louise a Annie Ernauxové. Hájíl tezi, že autofikce je společenským románem dneška, kde osobní výpověď nabývá obecného významu a ježž můžeme číst v kontinuitě s tradicí románu realistického. Dotkl se také tématu střetu fikce s faktografií, kde skuteč-

ný svět funguje jako potvrzení autenticity toho fiktivního. Teoretický Šebkův příspěvek vycházel mimo jiné z Bourdieuovy teorie rozštěpeného habitu, kterou vztáhl ke zkušenosti vypravěčů těchto próz.

Druhý blok s názvem „Hranice literatury?“ ukázal, jak bohatá může být škála otázek i výzkumných metod na pomezí literárních a sociálních věd. Jako první vystoupil **Ondřej Buddeus** (Akademie výtvarných umění v Praze) s referátem o disciplíně uměleckého výzkumu, kterou lze chápat jako hybrid dvou maxim: výzkumu založeného na praxi (tj. umělecké komponenty jsou nástrojem výzkumného procesu) a výzkumu vedeného praxí (tj. výzkum zaměřený na inovaci samotné umělecké praxe). Buddeus představil otázku, zda a jak nám koncepce a metodologicky bohatá a nestálá praxe uměleckého (a konkrétně literárního) výzkumu může pomoci ukotvit symetrii ve výzkumu vztahu mezi literaturou a společností. **Jan Musil** (Univerzita Karlova) následně na případové studii thanatografie v dětské literatuře uvedl originální příklad toho, že se literární výzkum, sociologie, ale i vývojová psychologie mohou ukázat jako vzájemně obohacující. V prezentaci „Co říkáme dětem o smrti“ skloubil kvantitativní data získaná agenturou STEM/MARK pro hospicovou organizaci Cesta domů s textovou analýzou pěti dětských knih pojednávajících o smrti. Musil zkoumal, jak takové knihy pomáhají vytvářet koncept a představy o smrti. Když říkáme, že literatura je závislá na

společnosti nebo že řeší společenské otázky, o jaké společnosti mluvíme a co tím myslíme? Tyto otázky si kladl **Jakub Vaněk** (Univerzita Karlova) na základě analýzy čtyř textů, mimo jiné Nelly Sachsové a Charlotte Delbové, pojednávajících o způsobu utváření kolektivní paměti o holocaustu. Následovala **Monika Sechovcová** (Univerzita Karlova), která opět upozornila na tvorbu Annie Ernauxové. Tentokrát byla pozornost zaměřena na autorčino využití fotografie jako nástroje pro tvorbu fotobiografie či dokonce formy neosobní autobiografie, která hraničí s fikcí, historií a sociologií. Sechovcová se ve svém výzkumu rozhodla porovnat Bourdieuovy poznatky o sociálním využití fotografie s tím, jak osobní a rodinné snímky využívá Ernauxová. Následně badatelka analyzovala, jak Ernauxová Bourdieuovy závěry transformuje literárními prostředky. Blok uzavřela **Anna Štičková** (Masarykova Univerzita), která připomněla chartu UNESCO z roku 1980, definující jedinečnost umělecké práce, pracovních podmínek a prostředí. Štičková přinesla znepokojivé statistiky týkající se pracovních podmínek a postavení literárních profesionálů v České republice, konkrétně spisovatelů a překladatelů. Statistiky ukázaly ne vždy zcela zřejmou překerní realitu umělců a zdůraznily, proč je zkoumání statusu umělce nezbytné, zejména má-li tento pojem sloužit jako legislativní ukotvení.

Třetí blok s názvem „Čtení, recepce a význam“ sružil příspěvky orientované na odezvu literárního

textu v širokém slova smyslu: od literárněkritických reakcí přes čtenářské recenze v databázích až po proces čtení jako takový. Blok otevřela **Andrea Králíková** (Univerzita Karlova) s příspěvkem o recepci Topolova románu *Citlivý člověk*. Králíková upozornila na řadu metodologických problémů a otázek, které v rámci tématu vyvstávají: nutnost (i obtížnost) reflexe působení díla v různých jazykových kontextech, ale také mediální působení autora. To bylo v případě *Citlivého člověka* spouštěčem neslavného polemického výpadu Václava Klause, Ladislava Jakla a Jiřího Weigla. Závěrem příspěvku Králíková formulovala výzvu pro bohemistická recepční studia: znovu promyslet, jak zkoumání recepce propojit s chápáním významu literárního textu. **Anna Vostruhová** (Univerzita Karlova) v následujícím příspěvku představila úvahu založenou na kontrastu čtení zaměřeného na získání informací, který podporuje současná digitalizovaná kultura i pozitivistické pojetí vědy, a naopak čtení chápaného ne jako prostředek, ale jako svébytný proces, „hluboké čtení“, jež hledá otázky spíše než odpovědi. Příspěvky **Martina Dvořáka**, **Jana Lassnera** (oba Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích) a **Matěje Kose** (Ústav pro českou literaturu AV ČR) se věnovaly recepci tří kanonických autorů české literatury začátku 20. století: Jaroslava Haška, Jaroslava Havlíčka a Ladislava Klímy. Zatímco Jan Lassner polemizoval s rozšířenou představou Klímy jako „nepochopeného autora“, Martin

Dvořák mapoval odezvy *Petrolejových lamp* napříč stoletím i různými médii. V publiku vzbudil silnou odezvu zejména Kosův příspěvek, jenž argumentoval, že Švejkovo dílo nerezonuje u mladé generace, jež si klasika pojí se stereotypním a marketingově zneužívaným obrazem české národní identity. Tento blok měl v rámci kolokvia největší zastoupení badatelů věnujících se české literatuře; následující diskuze se věnovala i úvaze, nakolik je v současné bohemistice recepce dominantním způsobem, kterým sociální dimenze do bádání o literatuře proniká.

Čtvrtý blok přednášek s názvem „Historické přístupy a jejich současná relevance“ zahájil **Adam Zygmunt** (Uniwersytet Warszawski), který se věnoval průnikům ideologie a literárního vyprávění. Jeho příspěvek vycházel z Althusserova vnímání ideologie, chápajícího ideologii jako imaginární reprezentaci vztahů jednotlivců k jejich reálným podmínkám existence, jež následně vztáhl k sémiotické metodologii (např. Barthes) a otázce prostoru v literatuře. Následoval příspěvek **Barbory Svobodové** (Universit e libre de Bruxelles) „Sekat literaturu jako Baťovy cvičky aneb baťovská vize literatury v rámci koncepce moderní společnosti průmyslové práce“. Autorka představila fenomén baťovského a zlínského literárního programu, jenž úzce souvisel se zlínským modernistickým projektem proměňujícím předválečnou společnost ve všech aspektech života. Svobodová se zabývala důsledky pohledu na literaturu jako produkt

utvářený průmyslovými silami a zamýšlela se nad tím, jak tento pohled ovlivnil tvorbu, distribuci a recepci literárních děl. Závěrečný příspěvek přednesla **Martina Péterová** (Ústav slovenskej literatúry SAV), jejíž prezentace se zabývala sociální funkcí literatury optikou marxistické literární teorie skupiny DAV. Ve své analýze teoretických a programových prohlášení členů tohoto slovenského avantgardního uskupení zdůraznila Péterová napětí mezi estetickým a politicko-ideovým rámcem výkladu literatury.

Deklarovaným cílem kolokvia bylo zahájení dialogu napříč oborově rozmanitým polem badatelů a badatelek, kteří se ve svém výzkumu věnují vztahu literatury a sociálnímu dialogu, jež by mohl napomoci přemostění komunikační mezery, která mezi společenskovědnými a literárněvědnými obory vzniká pro rozdílnost metod, terminologie i akademických stylů. Příspěvky v prvním bloku představily zkoumání literatury a společnosti jako produktivní směr zkoumání, ať už týkající se vztahu ideologie a populární kultury (Szaló), reflexe nerovnosti (Jiroutová Kynčlová) nebo emancipačního potenciálu literatury (Šebek). Kolokvium dále otevřelo řadu otázek a témat, jež by si zasloužily další pozornost: v kontextu recepce za klíčovou pokládáme zejména otázku vztahování se recepčních ohlasů k významu textu (Králíková) způsobem, který by se vyhnul černobílému hodnocení „správnosti“, ale současně nerezignoval ani na výkladovou roli interpreta. Kromě zavede-

ných oblastí zkoumání otevřelo kolokvium v rámci zkoumání sociální a literatury také řadu méně proslapaných cest: v tomto ohledu můžeme vyzdvihnout příspěvek zabývající se fenoménem smrti v dětské literatuře (Musil) nebo úvahy o souvislostech prostoru a ideologie (Zygmunt). Jako podnětná pro další zkoumání a vzájemný dialog se jeví rovněž témata spojená s literární produkcí

v ideologických (Svobodová), materiálních (Štičková) i epistemologických (Buddeus) souvislostech. Už nyní je jasné, že dialog, který tato událost iniciovala, bude produktivně pokračovat i v následujících letech.

Julija Ovsec

Anna Schubertová

Olivera Těsnohlídková

Creative Commons

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons — Uveďte původ — Neužívejte komerčně — Nezpracovávejte 4.0 Mezinárodní licence. Licenční podmínky jsou dostupné zde: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.cs>.

Dílo Arthura Conana Doylea v kontextu československé popkultury

Ve dnech 19.–20. června 2024 proběhlo v Českých Budějovicích kolokvium o díle Arthura Conana Doylea v kontextu československé popkultury, které navázalo na předchozí podobné akce zabývající se Karlem Mayem (2022 v Olomouci) a Julesem Vernem (2023 v Praze). Ve Wortnerově domě patřícím Alšově jihočeské galerii zaznělo v příjemné kolegiální atmosféře celkem devatenáct příspěvků, jež nahlédly Doylevu tvorbu z různých perspektiv a vyvolaly živou diskusi. Mimo jiné se ukázalo, že Doyle (1859–1930) není pouze stvořitel slavného detektiva Sherlocka Holmese.

V úvodním bloku si **Tomáš Horváth** (Ústav slovenskej literatúry

SAV) povšiml, jak se v holmesovských textech zachází s motivem potrestání zločinu, který bývá v klasických detektivkách upozaděn. V Doylevých příbězích se nicméně často operuje s morálními aspekty pomsty, pro něž Holmes mívá pochopení, takže se při rozhršení rozpleteného případu nejednou řídí spíš svědomím než zákonem. **Jan Staněk** (FF + PedF JU) následně pojednal o holmesovských interpretacích Josefa Škvoreckého a Jana Zábřany, který se na začátku 70. let z pozice překladatele a editora postaral o reprezentativní edici holmesovského kánonu. Mimo jiné byla řeč o tom, které Doylevy texty považoval Zábřana